

ساياحاتشلار ساز بالىشقى ۋىتايپ قالدى، قىشكەر ۋىسەن قوناق ۋزىلمەدى

📍 **بايرىغى قالاڧادى جاڭئا تۇرمىس** ④

□ انار بۇلت \ شىنجياڭ گازەتنىڭ ئىشلىشى خان جېين - يان

”پا، نەدەڭەن ادەمى“! ”كوركەمونەرلىك سارا تۇندى دەسە دەڭەندەي ەكەن“! 7۱- ايدىڭ 6- كۇنى قاشقار كوزەشى- ياربېشى تۇر- عنىدار تۇراغنىڭ ئېىر شەتىندەڭى” قىشكەر ئۇيى“ شەبەرخانىسنا بارغاندا ساياحاتشىلاردى ئۇي تولى قىش دىدىستار تامساندىردى.

شاعىن اۋلادا تۇرسۇن رۇستەم قاريا اينالما- لى تاياقشانڭ الدىندا وتىرىپ، سول قولمەن بالىشقى اقىرن كوتەرىپ، وڭ قولىنىڭ ورتاڭغى ساۋساعى مەن سۇق ساۋساعى ارقىلى بالىشقىنىڭ ورتاسى مەن جىەڭىن باسقى. اينالھالى تاياقشا جىلدام اينالا كەلە ەسكىشە قىش قۇمىرا بىرتىن- دەپ قالىپتاستى ...

ونىڭ قولىندا جۇمىساق بالىشققا جان بىتە- كەندەي بولدى. كوپ وتپەي ۇلكەن - كىشىلد- ڭى، ئېشىنىى اۋان ئتۇرلى قىش بۇيىمىدار، جارتىلاي وڭدەلگەن بۇيىمدار ساياحاتشىلاردىڭ كوز الدىندا پايدا بولا كەتتى.

”مەنىڭ بارلىق نەرىم قولمىدا“. تۇرسۇد- نىڭ مەھمۇرىنىنەن ماقتانىش سەزىمى مەن مۇندا-

لايدى، ”ئېىر كۇن ساز بالىشق ۇستاھاسام، كو- ڭلىم كوشىمەيدى“.

قىش دىدىس جاساۋ ونەرى ”بالىشق كور- كەمونەرى“ دەپ تە اتالادى، ۇيغۇر ۇلتىنىڭ ئداستۇرلى قالىپپەن قىش دىدىستاردى ورتەپ جاساۋ ونەرى مىڭ جىلدى باستان كەشىرىپ، مەملەكەت دارەجەلى بەيىزاتتىق مادەنى مۇرا بولپ تۇراقتاندى.

”ئداستۇرلى قولونەردىڭ بارلىغى ئوز با- سنان ونەڭە كورسەتۇ ارقىلى سىتەلەدى، ئازىىر

(باسى 1 ـ بەتتە)

”شىنجياڭ كىتايچاناسنىڭ 4 ـ قاباتىنداى

بۇل ورنىن كەڭ دە تىنىش، ورنىدىق جايلى، بە- رىلە ۇيرەنۇ وتە وڭاي. كومپيۇتەرلى اۋماقتاعى ەلەكترلى جوعارى - تومەن ئتۇسىرۇ ۇستەلىن سىناپ كورۇ دە وتە كەرەمەت“ ... شياۋخۇڭشۇ بىلوڭگەرى ”جاۋ لۇيىۋو“ يىتتەرەنتتە ئوزنىڭ شىنجياڭ كىتايچاناسىندا وزدىگىنەن ۇيرەنگەن سۇرەت - ماتىندەرىن جىارياالاعانان كەيىن، ىلگەرەندى - كەيىندى 100دەن استام سايتتاسى ونىمەن پىكىر الماستىردى.

قىرماندارعا جايللى كىتاپ وقۇ ورتاسىن ازىرلەۋدەن سىرت، نەڭىزگى تاقىرىپتىق تارىبە ورسىتەلىڭەننەن بەرى شىنجياڭ كىتايچاناسى ۇاقتىى ۇزارتۇ تۇرۇ قىزمەت وتەۋىن باستادى، ئېىم- رىنىشى قاباتتاعى كىتاپ وقۇ اۋماعى، كىتاپ ئۇيى سىياقتى وڭىرلەردە سەيىسەنىبدەن جەكسەنىڭە دەيىن ساعات 22گە دەيىن اشىلدى.

”شىنجياڭ كىتايچاناسىنىڭ اشىق قىزمەت وتەۋى — كوپتەڭەن وقىرماننىڭ ئۇنى. نەڭىز- ڭى تاقىرىپتىق تارىبە ورسىتەلىڭەننەن كەيىن، ئېىز مۇنى خالىق ئۇشنى ناقتى ئىس سىتەۋدىڭ ناقتى شاراسى ەتىنك، سونمەن بىرگە بۇل الەۋ- مەتنىڭ كىتايچانانىڭ تۇنڭى قىزمەت وتەۇ ونىم- دىلىڭىن جوعارلاتۇداعى پايدالى سىناق سانالا- دى“. شىنجياڭ كىتايچاناسى پارتكومىنىڭ ورنى- باسار شۇجىيى، كىتايچانا باسقىسى ۇاڭ شۇڭۋاڭ بىلاي دەپ تانىستىردى: الداعى جەردە ئېىىز- وسى قىزمەتنى ۇزدىكىسىز جاقسى سىتەپ، ۇاقت- تى ۇزارتىپ اشۇ كورلەمەن بىرتىندەپ كەڭەيتىپ، ئار جاققتان قىامتاماسز مەتۇدى ويداعىسداي سىتەپ، قىزمەت وتەۋدى اناعۇرلىم جاقسارتا- مىز، دەڭگەيىن جوعارلاتامىز.

بۇقارانىڭ تىلەڭى — قۇلىشۇدىڭ بەتالىسى. 5- ايدىڭ 22- كۇنىنەن 6- ايدىڭ 23- كۇنىنە دەيىن شىنجياڭ مادەنىيەت سارايى نەڭىزگى تاقى- رپىتىق تارىببەنىڭ تەكسەرۇ — زەرتتەۋ ارانسىن كەڭەيتىپ، ارالاۋ، اڭگىسەلەسۇ ورسىتەتىپ، يىتتەرنەت تۇعىرىندا تەكسەرۇ سۇراۋ قاعازىن تا- راتىپ، بۇقارانىڭ پىكىر - ۇسىنىستارىنا جان- جاقنى تالداۋ جاساپ، شىنجياڭ مادەنىيەت سارا- يى پارتيا يايچىكاسىنىڭ اقىلداسۇى ارقىلى 1- كەزەكتى كوركەمونەر كەشكى مەكتەبىن اشۇدى ۇيعاردى. كوركەمونەر كەشكى مەكتەبى افريكا بارابانى، يوكا، جول - جوسىن، حاتكەرلىك

قىش دىدىس دارا ئونىم سانالادى“. تۇرسۇن قاريا قىشى دىدىستاردى جاساۋ بارسىندا ەشقانداي سۇرەتكە، قالىپقا يەك سۇيەيمەيدى، بۇكىلدەي قول تۇيسىڭى مەن تاجىرىيەسىنە سۇيەنەدى.

”قاناشاما بىجداعاتلىقپەن جاساعان سايىن سونشالىق كەمەلدى بولادى؛ ئىس قانشاما كۇر- دەلى بولغان سايىن سونشاما بايىپتى بولۇمىز كەرەك“. جارتى عاسىردان استام ۇاقىستان بەرڭى تاياندىلىق تۇرسۇنىڭ بۇل ونەردى وز- گەلەردەن ەرەك يڭەرۇنە مۇمكىندىك جاسادى. بىيل 72 جاستاعى تۇرسۇن قىشى دىدىس جاساۋ اۋلەتىندە دۇنبە ەسىڭن اشقان، قىش دىدىس جاساۋ شەبەرخانىسنىڭ 7- ۇرپىاق مۇراڭگەرى، سونداي - اق قاشقار ايماغىنداعى ۇيغۇر ۇلتىنىڭ قا- لىپپەن قىش دىدىستاردى ورتەپ جاساۋ ونەرىنىڭ مۇراڭگەرى. ول كىشكەتپانىبان بالىشقىپەن ويناۋعا اۋەس ەكەن، بالا كەزىنەن اينالىسقاننان تارتىپ ئومىر بويى اينالسۇعا جالغاسىپ، ەلدەن ەرەك شەبەرلىكىنى جەتىلدەرىپ، بالىشق ونەريازىنا اينالپ- تى، وسىلايشا مەملەكەت دارەجەلى بەيىزاتتىق مادەنىي مۇرالاردىڭ مۇراڭەرىنە اينالغان.

”كەزىندە بۇل ونىەر مەنىلىڭ قولمىدا قۇرىتىن بىولدى - اۋ دەپ الاڭمايتىنىىن“. تۇرسۇن بىلاي دەدى: بۇرىن قاشقاردا ئارىىر وت- باسىندا قىش دىدىستار نەمەسە تاپاقتا مەن ستاكان- دار، نە شىنى، نە قۇمىرالار بار بولاتىن. كەيىن كەلە قارقور بۇيىمدار، تانتاينايىتىن بولات دىدىس - اياقى سىياقتى ئۇي جىهازدارنىڭ تەىز جالپىلاسۇنىنا بايالا- نىستى قىش دىدىستار ەندىڭارى ادامداردىڭ تۇرمىسىنا قاجەتتى بۇيىم بولۇدان قالپ، جاستار دا بۇل ونەرگە مۇراڭەرلىك ەتۇگە زاۋقى سوقپايتىن بولدى.

قاشقار بايرىغى قالاسى مەملەكەتتىك 5A دارەجەلى ساياحات كورنىسى وڭىرىنە اينالغانان كەيىن، جەرگىلىكى ورنىنىڭ ساياحات كاسىبى جوعارى ساپامەن دامىپ، قىش بۇيىمدارى كۇن

سپاقتى 4 كوركەمونەر تۇرىندەڭى كەشكى الەۋ- مەتنىڭ يىڭلىك كۇرسىن اشتى.

كوركەمونەر كەشكى مەكتەبى قالا تۇرىمىد- دارىنىڭ تۇنڭى تۇرمىسىن بايىتىپ، ئىپتى دە كوپ ادامدى قالانىڭ كەشكى الەۋمەتتىك مادەنىيەت قىزمەت وتەۋىنەن يىڭلىكتەندىرىپ، قالانىڭ كە- شىنە تىڭ ومىرشەڭلىك كۇش قوستى. ئۇرۇمچى قالاسىنىڭ تۇرىمى ليۇ جۇن كوركەمونەر كەشكى مەكتەبىنىڭ يوكا ساپاغىنا قاتناستى، ”شىنجياڭ مادەنىيەت ساراينىڭ ورتاسى جاقسى، ساباق وتەتىن وقىتۇششلاردىڭ ماماندىغى كۇشتى، مۇعالمىمەن بىرگە جاتىتەىپ جاتىرمىز، اجىپتاۋىر يىڭلىڭىن كورىپ وتىرمىز، وسىنداي تارىبەلەۋ ساپاغىن ۇنەمى اشپ تۇرۇدى ئۇمىت ەتەمىن“.

”ئېىز بۇقارانىڭ قاجەتىن باعدار، بۇقارا- نىڭ رازىلىمىن نىسانا ەتىپ، بۇقارانىڭ مادەنىيەت قاجەتمەن دالەپ - ئدال ئتۇيىلىسىپ، بۇكىل رايونىمىزداعى ئار دارەجەلى مادەنىيەت سارايلار- رىن (پۇنىكت) الەۋمەتتىك مادەنىيەت قىزمەت وتەۇ ۇلڭسىنىدە جاڭالىق اشۇعا جەتەكتەپ، الەۋمەتتىك مادەنىيەت قىزمەت وتەۇ جۇيەسىن ۇزدىكىسىز كەمەلدەندىرىپ، قىزمەت ساپاسى مەن قىزمەت وتەۇ دەڭگەيىن جوعارلاتامىز“، - دەدى شىنجياڭ مادەنىيەت سارايى پارتيا يايچەپ- كاسىنىڭ شۇجىي، ساراي باسقىى جوۋ ۇنلىياڭ.

ون ەكى مۇقام كوركەمونەرنىڭ كلاسسىيە- كالىق شىعارماسى «جۇلا»، سىبىىزغىمەن جەڭە ورنىندالغان «كوكەتەم»، كومەدىا «قوشاشۇ»، قۇمىل مۇقامىنان ئۇزىندى «ەڭ كوركەم»، گۇجىڭ كۇيى «قىىز سۇيسىپەنشىلىڭى»، «جۇڭخۇانى سۇيەمىن» اتتى اسپاپتىق مۇزىكا ورنىندالدى... 6- ايدا شىنجياڭ كوركەمونەر تەاترى مۇقام كوركەمونەر ۇيىرمەسىندەڭى پارتيا مۇشەلەرى تىرەكتىلەرىننەن ۇيىمىداسقان ما- دەنىيەت ارقىلى حالققا تىمىمدىلىك جەتكىىزۇ كونسەرت قويۇ شاعىن اتىرەتى حوتان ايماعىنا، اقسۇ ايماعىنا بىركەس - تىرەكەس اتتىلانىدى، ارتىستەر مەن قىزمەتكەرلەردەن 24 ادام اۋىل - قىستاق ساھنىسىندا ەرەكشە كوركەمونەرلىك ورەڭە جانە وسى زامانىغى تىنىسقا يە ادەبىيەت - كوركەمونەر تۇنىدىلارىن ورنىداپ، نەڭىزگى ساتى كورەرمەندەرنىڭ قارىسى اۋۇننا يە بولدى. بىيل جىل باستان بەرى شىنجياڭ كوركەمو- نەر تەاتىرنىڭ مۇقام كوركەمونەر ۇيىرمەسى،

سايىن ساياحاتشىلاردىڭ قارىسى اۋۇننا بولەندى. قىشى دىدىستار ومىرشەڭدىك كۇشكە يە بولپ، كوپتەڭەن ادامدار وسى بايرىغى ونەرگە قىزىعاتىن بولدى. قاريا بۇعان قاباعات قۇانىپ، وزىندەڭى بار ونەرىن باسقاغا ۇيرەتتى. ”بۇل ونەردى جالغاستىرۇدا ەشقانداي ماسەلە كەدەر- ڭى بولمايتىندىمىنا كوزىم جەتتى، ەندىڭارى بۇل ۇايىمان ارىلغانداي بولدىم“. تۇرسۇن ماق- تانىشىپىن: ”وسى جىلدارى پارتيا مەن ۇكىمەت- تىڭ قاقمورلىمىندا، ۇيغۇر ۇلتىنىڭ قالىپپەن بالىشق دىدىستاردى ورتەپ جاساۋ ونەرى تولىق ساقتالىپ قالدى، قازىر قاشقار ساياحاتىنىڭ تا- نىسقىسىنا اينلدى“، - دەدى.

”بۇل جىجىياڭدىق ساياحاتىنىڭ ئوزى جاساعان دىدىسى، ورتەپ جاساپ تا ۇلڭىردىم، بۇڭىن ولارعا جىبەرىپ بەرمەن“. تۇرسۇنىنىڭ قىزى ايمىساڭۇل تۇرسۇن بىلاي دەدى: ”قىش بۇيىمدارىن جاساۋدى ەكسكۇرسىيالايىتىن جانە ونى جاساۋعات سالساتىن ساياحاتشىلار بارغان سايىن كويەيدى، اكەم بۇعان قاتتى قۇاندى، قايراتى بارغان سايىن تاسقىنداي ئتۇستى“.

”قىشكەر ئۇيىنىڭ“ ساۋداسى قازىر كۇسەت بولپ تۇر، تۇرسۇن وتباسنىڭ ايلىق ورتاشا كىرد- سى 5000 پۇان. ”بايرىغى قالانىڭ ساياحاتىنىڭ سايا- بىر مەزگىلى چوق، پايداسى دا اجەپتاۋىر“. تۇرسۇن بىلاي دەدى: ”مەن وسى ونەردە بۇدان كەيىن دە جا- ڭالىق اشۇدى ئۇمىت ەتەمىن، وسىلاي سىتەڭەندە عانا اناعۇرلىم جاقسى دامىدى“.

مىمىرت ۇيىرىلگەن شاق، قاشقار بايرىغى قالاسىنان ەڭگەيىكەن كۇن باىتىپ بارا جاتتى، ”قىشكەر ئۇيى“ تىنىشققا شوما باستادى. وسى ساتتە جىبەك جولىنىڭ مىڭ جىلدىق تارىخىنا كۇا بولغان قاشقار بايرىغى مەن وسى زامان، ئداستۇر مەن جاڭالىق اشۇ ارانسىدا ۇزدىكىسىز العا ئلگەرد- لەپ كەلدەدى.

ۇلتىتق وركەمىتىر، سەرىك ويىنى ۇيىرمەسى، وپىرا ۇيىرمەسى، يىمىسا ۇيىرمەسى سپاقتى ورنىد- دار ”انار ڭانى“ مادەنىيەت - كوركەمونەر شاعىن اتىرەتى، كاسىپتىك تەاتىرلار مەن ۇيىرمە- لەردىڭ حالققا تىمىمدىلك جەتكىىزۇ كونسەرتى سپاقتى قىمىلداردى ۇزدىكىسىز ورسىتەتىپ، قا- زىرگە دەيىن 670 رەت ويىن قويىپ، 72 مىڭنان استام بۇقارانى يىڭلىككە كەنەلتتى.

”قازىرگە دەيىن رايونىمىزدىڭ مادەنىيەت - ساياحات جۇيەسى نەڭىزگى ساتىمغا بارىپ، 1000 رەتتەن استام حالققا تىمىمدىلك جەتكىىزۇ ادەبىيەت - كوركەمونەر ويىنىن قويىپ، 299 مىڭ ادام- رەت بۇقارانى يىڭلىككە كەنەلتتى“. اۋتو- نومىيالى رايوندىق مادەنىيەت جانە ساياحات مەڭ- گەرەمسى پارتيا باسشلىق گرۇپپاسىنىڭ مۇشە- سى، شىنجياڭ كوركەمونەر تەاتىرخانىسى پارتكو- مىنىڭ شۇجىي ساي شياۋرۇڭ بىلاي دەپ تانىس- تىردى: اۋتونومىيالى رايوندىق مادەنىيەت جانە ساياحات مەڭگەرەمسى تاغى بۇكىل شىنجياڭداى 39 اۋدان - قالاداعى 458 اۋىل - قلاشقاننا ”ان- ئېيلى تەاتردى اۋىل - قىستاققا جەتكىىزۇ“ نىسا- نىن ورسىتەتىپ، ارقايسى اۋىل - قلاشقاننا جىلىنا 6 رەت كونسەرت قويدى؛ شىنجياڭ جۇيزىجۇي تەاترى، سىبە ۇلتىنىڭ ”حاندۇ كوكەتىم“ سپاقتى جويىلۇعا اينالغان درامالىق جانىرلار ارقىلى حالققا تىمىمدىلك جەتكىىزۇ بويىنشا كونسەرت قويۇ قىمىلدارى ئار ۇلت بۇقاراسىنا جوعارى ساپالى مادەنىيەت ازىرلەدى.

اۋتونومىيالى رايوندىق مادەنىيەت جانە سا- ياحات مەڭگەرەمسى پارتيا باسشلىق گرۇپپاسى- نىڭ ورنىباسار شۇجىي، ورنىباسار مەڭگەرە باس- تىغى يان نايىمىن بىلاي دەدى: اۋتونومىيالى رايون- نىڭ مادەنىيەت - ساياحات جۇيەسى نەڭىزگى تاقى- رپىتىق تارىببەنىڭ ”يدەيىانى ۇيرەنۇ، پارتالىلىقتى كۇشەيتۇ، امالياتقا ئمان بەرۇ، جاڭا ۇلەس قوسۇ“ جالپى تالابىن مىقتاپ يىگەرىپ، نازاريا ۇيرەنۇ- دى، تەكسەرۇ - زەرتتەۋدى، دامۇدى ئىلگەرد- لەتەۋدى، قاداعالاۋ، رەتتەۋ - تۇزەتەۋدى ساپاق- تاستىرىپ، شىنجياڭدىى مادەنىيەتپەن نارلەندىرۇ- دى قۇلىشنا ئلگەرلەتەپ، الەۋمەتتىك مادەنىيەت بو- يىنشا قىزمەت وتەۇ دەڭگەيىن جوعارلاتىپ، اۋىل - قىستاق مادەنىيەت قىزمەت وتەۋىن ازىرلەۋدى بايد- تىپ، ئار ۇلت بۇقاراسىن اناعۇرلىم مول، اناعۇر- لىم باي، اناعۇرلىم جوعارى ساپالى رۇحانى ما- دەنىيەت تۇرمىسىنان يىڭلىكتەندىردەدى.

📍 **ادەبىيەت - كوركەمونەر سالاسىنداعى ۇلەسىڭەرلەر . تىيانشان**

ادەبىيەت - كوركەمونەر سېلىغى

□ **انار بۇلت \ شىنجياڭ گازەتىنىڭ ئىشلىشى جاڭ خايىفىڭ**

بىيل 5- ايدا 7- كەزەكتى تىيانشان ادەبىيەت - كوركەمونەر سېلىغى جارىيالاندى، دەرەكتى ادەبىيەت «شۇاققا شومعان شۇلەنتتاۋ» داڭقى تاقاتسىنان ورنىن الدى. اۋتورى قالتاي ورازبەك بەدەلدى اقپارات قىزمەت- كەرى عانا مەمەس، ۇزدىك جازۇشى جانە اۋدارماشى. جازدىڭ شىلڭگىر سىتغىندا مەكەنى — مورى قازاق اۋتو- نومىيالى اۋدانىندا دەمالپ جاتقان قالتاي تىلشلىڭىمىزدى قابىلداغاندا، 60 نەشە جىلدىڭ الدىنداى جۇرتقا بەيىمالم تارىختى ايگىلەيتىن وسى دەرەكتى ادەبىيەت جاسامپازدىغىن ئېىر رەتكى ”توسىن تابىس“ دەپ قارايتىندىغىن ايىتى. 20۱4- جىلى قالتاي ۇسىنىس بويىنشا گانسۇ ولكە- سىنىڭ جىۋچۇان قالاسىنا بارىپ، اقساي قازاق اۋتونومىيا- لى اۋدانى قۇرىلماعاندىغىنىڭ 60 جىلدىغىن قۇتتىقتاۋ جىيىنال- سىنا قاتناسادى. دۇمانلىق دا شات - شادىمجان جىيىنالىسىنا ول «بەيجىڭ باقت” ەسىمدى قازاق قارىامەن كەىز دەيى- سوق تانىسىپ قالادى. ”قازاقتا باقت ەسىمدى ادامدار وتە كوپ، ونىڭ ەسىمىنىڭ الدىنا نە ئۇشنى ”بەيجىڭ” دەگەن ئىسوز قوسىلدى؟ ئىلىشىگە ئتان سىزگىرلىك مەنى قارىامەن كوپىرەك اڭگىمەلەستىرىپ، قايران قالدىرغان ئېىر تارىختى ەسكە سالدى“، - دەدى قالتاي ەسكە لىپ.

وتكەن عاسىردىڭ 30- جىلدارىندا سوسىس الاساپىراذ- دىغى، قۇاڭشلىق شىنجياڭداى بۇقارانى ايتىپ تاۋىسقىسىز ازايپا قالدى، تىرشلىك تىربانىسى ئۇشنى، التاي ايماغىند- داعى ئېىر ئېولم قازاق بۇقاراسى شىغىسقا قونىس اۋدارا باستايدى. ولار حىشى كارىدىورىن بويلاپ، شۇلەن تاۋد- نىڭ ەتەڭسىنە سۇى تۇنىق، ئشوبى شۇيىڭىن ”قوبىناۋ“ تابادى، مەنە بۇل گانسۇ ولكەسىنىڭ اقساي اۋدانى. جاڭا جۇڭگو قۇرىلمىغانان كەيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىياس- نىڭ كوڭىل ئېولۇى مەن قاقمورلىمىندا، 1۹54- جىلى اقساي قازاق اۋتونومىيالى اۋدانى قۇرىلادى.

ۇرپاقتارىنىڭ پارتىيانىڭ مەيىر - سۇيىسپەنشىلىڭىن ماڭگى ەستە ساقاۋۇننا مۇمكىندىك جاساۋ ئۇشنى، باقت اتىن «بەيجىڭ باقت” دەپ وزگەرتكەن ەكەن. جۇرتقا بەيىمالم وسى تارىختى ەستىگەن قالتايدىڭ جاسامپازدىق نىتاسى تاسقىدايدى. ”20۱4- جىلدان 20۱8- جىلغا دەيىن مەن ئىلگەرەندى - كەيىندى 3 رەت اقسايعا بارىپ ئىشكەرىلەي تىلشلىك سىتەندەم“. قالتاي بىلاي دەدى: مەن اۋداندىق ارخىۋ سارايىندا اۋدان شەجىرە- سىن قايتا - قايتا زەر سالا ۇقىدىم، سونداي - اق نارىيىقا كۇا بولغان تاغى ئېىر ادامدى، ياغىنى بۇرىن اقساي اۋداندىق پارتكومنىڭ شۇجىي مىندەتىن وتەڭەن ئانۇر نۇرعازىنى تاپتىم، 70 نەشە جاستاعى وسى قاريا ئوزىنىڭ «باقىتتىڭ

(باسى 1 ـ بەتتە)

جاڭ چۇنلېن بىلاي دەپ اتىاپ كورسەتتى:

شى جىنپىڭ جاڭا مەۋزۇ جۇڭگوشا سوتسىيالىزم يدەياسىن ۇيرەنۇ، دايەكتىلەندىرۇ نەڭىزگى تاقىرىپتىق تارىببەسىن ورسىتەتۇدىڭ جالپى تالابى مەن نىسانا - مىندەتتەرىن مىقتاپ يىگەرىپ، شى جىنپىڭ جاڭا مەۋزۇ جۇڭگوشا سوتسىيالىزم يدەياسىنىڭ ماپەكتى ئمانىن جەتە تانىپ، ”ەكىنى تۇراقتاندىرۇدى“ اناعۇرلىم تىباىندىلىقپەن قورعاپ، ”ەكىنى قورعاۋدى“ باتىل ورنىداپ، ساپاسى تۇجىرىمداۋ قابىلەتىن، ساپاسى ئىسۇسۇ قابىلەتىن، ساپاسى ايتقارۇ قابىلەتىن ۇزدىكىسىز جوعارىلاتىپ، يدەيا- دا، ساپاسىدا، ارەكەتتە شى جىنپىڭ جولداسىتى ۇيتقى ەتكەن پارتيا ورتالىق كومىتەتمەن باستان - اياق وسكە- لەڭ ئېىر اۋىزدىلىقتى ساقتاۋ كەرەك. جاڭا داۋىردەڭى پارتىيانىڭ شىنجياڭدى باسقارۇ جالپى جوباسىن تولق، دالەپ - ئدال دايەكتىلەندىرىپ، بورىشى، جاۋاپكەرش- لىك ارقالاۋدى كۇشەيتىپ، ساپاسى جاۋاپكەرشلىكتى ارقالاپ، شىنجياڭنىڭ بۇكىل ەلدىڭ دامۇ كەلەلى جامعدا- يىنداى ستراتىگىالىق ورنىن كوزدەپ، بايلىق ارتقىشلىد- ى مەن وڭىرلىك ورنىن باسپىدىغىن تىياناق ەتىپ، دامۇ ورايىن مىقتى يىگەرىپ، باياندى تىنىشتىققا ساپاتىن ئتۇ- بىرلى سىپاتى، نەڭىزدىك سىپاتى، ۇزاق بولاشاقتىق سىپاتىنى قىزمەتتەردى تىخىملىقتى ئلگەرلەتەپ، پارتيا ور- تالىق كومىتەتىنىڭ شىشمەدەرى مەن ورنالاستىرۇلارد- نىڭ جايپاي تىياناقتاۋۇننا، ونىمدىلك كورسەتۇەنە شىناي كەپىلدىك ەتۇ كەرەك.

جاڭ چۇنلېن بىلاي دەپ باسا دارىپتەدى: ۇيرەنۇ- دى، وي جۇڭر تۇدى، قولدانۇدى ساپاقتاستىرۇعا، تا- نىمدى، سەنمەردى، ارەكەتتى بىرلىككە كەلتىرۇڭكە تىبانەد- دى بولپ، ۇيرەنۇ ارقىلى رۇختى سومداپ، ۇيرەنۇ ار- قىلى پاراساتتى ارتتىرىپ، ۇيرەنۇ ارقىلى سىتىلدى دۇرس- تاپ، ۇيرەنۇ ارقىلى سىتەۋدى جەبەپ، يدەيىانى بارنىشا

📍 **مادەنىيەت اياسى**

قالتاي ورازبەك:

ئىسزدى «شۇاققا شومعان شۇلەنتاۋعا» باسپاتىن

شىن ئمانسى» اتتى ەستەمەسىن لىپ شىقتى، بۇل، مەن ئۇشنى العاندا، وتە قۇانىشتى ئىس بولدى.

قالتايدى ەڭ اسەرلەندىرگەنى، بەيجىڭ باقتىنىڭ قارت اناسى، ”قاريا 100 جاسقا تاياسا دا 1954- جىلى 4- ايدىڭ 26- كۇنى اۋتونومىيالى اۋدان قۇرىلمىغان كۇنى تۇلغىغان وقىعا اپ - انىق ەسىندە قالىپتى. 60 نەشە جىل ۇاقت ونىڭ وسى تارىخىي وقىعا جونسىندەڭى تەرەڭ ەستەملەرىن سولغىنداانا ماپتاي“. قالتاي تەبىرەنە بىلاي دەدى: ”وتىكەنى بۇل ئىس ونىڭ ومىرىندە ايرىقشا ما- ئىزىدى سانالغان“.

شىعارماشلىق بارىسىندا قالتاي جەرگىلىكتى اۋدان شەجىرەسىن جانە قانىستى تارىخىي باسلىمداردى نەڭىز ەتىپ، جالغاندىقتى پارىقتاپ، شىندىقتى ساقتاپ، اقىرى 20۱9- جىلى 10 مىڭ ارپىتەن اساتىن دەرەكتى ادەبىيەت تۇنىدىسى «شۇاققا شومعان شۇلەنتتاۋدى» (قازاقشاسى) «قۇمىل ادەبىيەتى»، «شۇوعا» جۇرنالدارىندا جارىيالايد- دى ئارى ول كوپتەنگەن مەدىيالار جامىعان كوشىرىپ با- سىلادى. كەيىن كەيىىر فىقلاستى وقىرماندار وسى دە- رەكتى ادەبىيەت تۇنىدىسىن مەملەكەتتە ئېىر تۇتاس قول- دىنلاىتىن ئىتل - جازۇعا اۋدارىپ، يىتتەرەنەككە جولداپ، ئىپتىدى دە كوپ جاس وقىرماننىڭ نىازارىن اۋدارادى. ”كوپتەنگەن وقىرمان مەنىڭ ماقالام ارقىلى وسى تارىختى ئتۇسىنىپ، پارتىيا مەن مەملەكەتكە دەڭەن العىس سەىزد- ى اناعۇرلىم كۇشەيدى، بۇل مەنىڭ جاسامپازدىغىنىڭ اۋەلڭى ماقتاسى“، - دەدى قالتاي.

بىيل 45 جاسقا كەلگەن قالتاي شىنجياڭ داشۇەسىد- نىڭ قازاق ئىلى جانە ادەبىيەتى ماماندىغىنان وقۇ تاۋىس- قان، ادەبىيەتكە قۇمار ول كەزىندە «عاسىرلىق قۇلازۇ»، «قىرىق ئېىر خىكايى»، «شام گۇلى كولىندەڭى اي ساعد- ى» سپاقتى ەل ئىشى - سىرتىنداى كوپتەنگەن كلاسسىيە- كالىق ايگىلى شىعارمالاردى قازاق تىلىنە اۋدارغان، كوپ- تەڭەن اۋدارمالارى شىنجياڭ قازاق تىلىسىدەڭى ورتا مەكتەپ وقۇشلارنىڭ مىندەتتەمەلى وقىتىن كىتاپتارىنا تاڭ- دالغان. ”مەن ئىل كوپىرىن سالپ، ئىپتىدى دە كوپ قازاق وقىرماننا جۇڭخا مادەنىيەتنىڭ دارقاندىغى مەن تەرەڭدە- ڭىن سەزىندىرۇدى ئۇمىت ەتەمىن“، - دەدى قالتاي.

قالتاي اۋلىنىڭ وزگەرىسىن جان - تانىمەن سەىزد- دى، سوغىى جىلدارى «انار ئدانى جۇرەكتەردى جالعايد- دى» اتتى اڭگىمە - پىۋەستەر جىيىانغىن جازىپ، جاڭا داۋىردەڭى شىنجياڭ خىكاياسىن تەرەڭ سۇيىسپەنشىلىك- پىمەن باياندادى. قازىر اۋلىنىڭ جاسىل تاۋ، تۇنىق سۇننان ئنار العان ول تاغى جاڭا جاسامپازدىق جوسپا- رىن قولعا الدى، ”بالا كەىزمىدە تۇرمىس كەشىرگەن قىستاق بارغان سايىن كورىكتەنىپ، بۇقارانىڭ نۇرمىسى بارغان سايىن باقتىتى بولا ئتۇستى. مەن تاغى دا تەرەڭگە بويلاپ، اۋلىمىنىڭ وراسان زور وزگەرىسىن تىلگە تىبەك ەتەتىن خىكايانى جاقسلاپ جازىم كەلەدى“، - دەدى قالتاي ۇمىتكە تولى بەينەيمەن.

ازات ەتۇدى، قابىلەتتى بارنىشا جوعارىلاتۇدى، سىتىلدە ۇلكەن بۇرىلىس جاساۋدى، قىزمەتتى بارنىشا تىياناقتاد- دىردۇدى ئىلگەرلەتۇ كەرەك. دىيالەكتىكالىق وي جۇ- گىرتۇ